

<https://www.geopolitic.ro/2021/05/war-media-sanctions-national-security-council-anti-ukrainian-hysteria/>

3. Житарюк М. Г. Закриття телеканалів News One, ZIK та «112 Україна»: медійний і політичний складник // Український інформаційний простір. 2021. Ч. 7. С. 94-104. URL: <http://ukrinfospace.knukim.edu.ua/article/view/233880/232508>
4. Житарюк М. Г. Соціокультурна модель журналістики: традиції і новаторство. Львів, Простір-М, 2008, с. 306-320, https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/monograf_a5_cd.pdf
5. Концепція інформаційної безпеки України. Проект (неофіційний текст) від 09.06.2015 р., <https://ips.ligazakon.net/document/NT1607>

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ЗМІНУ ГЕНДЕРНИХ РОЛЕЙ ЖІНОК

Валентина Журба

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний
університетімені Володимира Гнатюка
E-mail: valskakalska@gmail.com*

Війна в Україні стала каталізатором суспільних змін. Однією з найбільш помітних трансформацій є зміщення гендерних ролей, особливо у контексті медійного висвітлення. З початком повномасштабної російсько-української війни українські жінки та чоловіки стали обличчям національного спротиву.

Незважаючи на політику України в наданні рівних можливостей чоловікам і жінкам стосовно всіх аспектів життя суспільства, гендерні стереотипи в суспільстві зберігаються і посилюються через повномасштабне вторгнення.

Зарубіжні дослідники Р. Кук, К. Вейс, Е. Троабух вважають: «Збільшення повної, рівноправної та значущої участі жінок у миротворчій діяльності та запобіганню конфліктам могло б стати однією із сильних сторін збройних сил, але підміна індивідуальної оцінки недоречними стереотипами не лише шкодить жінкам, а й загрожує оперативному потенціалу, геополітичному партнерству та перспективам міцного і справедливого миру, створює загрозу цілісності збройних сил, завдає шкоди національній безпеці та заважає дотриманню країнами міжнародного права [8; 9].

Війна загострила гендерні виклики, включаючи поглиблення нерівності та дискримінації. Жінки та дівчата, які стали внутрішньо переміщеними особами або біженками, стикаються з підвищеними ризиками сексуальної експлуатації та торгівлі людьми. На виникнення рольових конфліктів у суспільстві впливають гендерні стереотипи закріплені соціальними ролями за відповідною статтю. Образ жінки-матері та берегині сімейного вогнища, що стає жертвою

збройних конфліктів, є найбільш поширеним та центральним у літературі, присвяченій проблемам війни та безпеки.

«Участь жінок у військовому конфлікті як постраждалих, підтримка та обслуговування чоловіків героїв і допомога постраждалим часто визнається суспільством, тоді як роль жінок у процесах, пов'язаних з досягненням миру, потребує ще значних зусиль для створення можливостей жінкам реалізуватись у цій сфері. Адже традиційні гендерні стереотипи, які дуже живучі в суспільстві, визначають миробудування та захист Вітчизни як виключно чоловічу справу» [4].

Українська дослідниця Тамара Злобіна у статті «Гендер, Майдан і Війна, і те, що після Війни» зазначає: «Типовий медійний образ – матері, яка пішла на війну, щоб війна не прийшла до її дітей. Це така модифікована до сучасних умов модель «берегині», в якій жінка завжди є спочатку матір'ю, а потім уже усім решта – патріоткою, громадянкою, воїном»[1].

Під час повномасштабної війни активно поширюються наративи про матерів, дружин, коханих, які чекають чоловіків з фронту. Звісно, так є – але чекають не лише жінки. Батьки, дідуся, брати і друзі чекають теж. Суспільство оспівало «горе матері, яка втратила сина», не помітивши батьківського горя. Це жіноче «чекання» описується з тими ж маркерами пасивності, як і «сидить дома з дітьми», у той час як під поверхнею знову сховалась уся праця – збільшене навантаження по догляду та забезпеченню родини, психологічна реабілітація травмованих війною чоловіків, волонтерська участь, політична діяльність.

Деякі журналісти ігнорують факт наявності жінок-військових. Так, онлайн видання «Віледж» опублікувало матеріал під назвою «Це жінки, які чекають на чоловіків із фронту».

«Дружина військового – це один із небагатьох соціальних статусів в Україні, у який доросла повносправна людина не входить самостійно. Вона не підписує жодного документа, не дає своєї згоди на входження в цей статус. Він їй просто надається [державою]» [7].

Матеріал містить опис побуту жінок, які чекають коханих з війни. В самому матеріалі описано як жінки тікали від війни в інші країни, як виховують дітей і хвилюються за чоловіка, та навіть виділили нову гендерну роль – дружина військового. Серед військовослужбовців є не лише чоловіки, а й жінки, для гендерної рівності в матеріалі потрібно було дати хоча б одну історію, коли чоловік чекає з фронту свою дружину.

Іноді також в український медіапростір потрапляє сексуалізований образ жінки-військовослужбовиці. Яскравим прикладом такої сексуалізації є виставка художника Андрія Мороза «Сексуальні захисниці» [5], напівгола захисниця в газеті «Спротив», яку створюють Сили територіальної оборони України [3], та календарі з оголеними журналістками «5 каналу» [6].

У сучасній війні українські жінки не лише є свідками страхіть війни, але й активно беруть участь в бойових діях, вони є невід'ємною частиною військового механізму. Жінки служать нарівні із чоловіками на передових позиціях, виконують ті ж ролі: стрільці, командири, артилеристи. Проте, незважаючи на їх відвагу та вклад, роль жінок у війні часто залишається

непомітною або недооціненою. Медіа часто акцентують увагу лише на чоловічих героїчних подвигах, матеріалів про жіночі внески одиниці. Приєднавшись до військової служби, жінки долають культурні та соціальні бар'єри.

Також, відбулось посилення активної ролі жінки в соціумі та країні – передусім у ЗСУ, у сфері волонтерства. Дослідження ГО «Інсайт» «Гендерні стереотипи та ролі очима молоді: до і після початку повномасштабної російської агресії» [2] показали, що відбулось посилення ролі жінки у професійному плані та в родині (чоловіки пішли на фронт, їхні ролі вимушено, але ефективно виконують жінки). Збільшився тиск в ролі «жінки-берегині», яка виховує, оберігає та доглядає дітей, дбає про комфорт «родинного гнізда», чекає на свого чоловіка-захисника.

«Жінки складають більшу частину населення, яке змушене переміщуватись, щоб знайти безпечніше місце проживання для себе, своїх дітей, рідних. 2/3 внутрішньо переміщених осіб – це жінки з дітьми (61% – жінки, 14% – діти). На новому місці жінки стикаються з необхідністю адаптуватися до інших умов проживання, часто гірших за попередні. Уся робота з догляду за дітьми, влаштування їх у навчальні заклади, пошук нового місця роботи та засобів до існування також лягає на плечі жінок» [2].

Гендерна дискримінація призводить до стереотипного уявлення про роль жінок у суспільстві. Аудиторії потрібно звикати до їхніх нових гендерних ролей і сприймати їх на рівні з чоловіками. Допомогою в цьому має стати об'єктивне відображення у медіа нових гендерних ролей як жінок, так і чоловіків.

Список використаних джерел:

1. Гендерні дослідження, проект «Донбаські студії». Фонд ІЗОЛЯЦІЯ; Платформа культурних ініціатив; Представництво Фонду імені Генріха Бьолля. Київ, 2015. 228 с.
2. Гендерні стереотипи та ролі очима молоді: до і після початку повномасштабної російської агресії: звіт за результатами дослідження. ГО «Інсайт». 88 с. URL: https://www.insight-ukraine.org/wp-content/uploads/2023/02/GS_2.pdf (дата звернення: 10.11.2024).
3. Журавель Д. Сексуальна об'єктивізація жінок-захисниць: військовослужбовиці ображені. *Межа*. URL: <https://mezha.net/ua/mysli/seksualna-ob-iektyvizatsiia-zhinok-zakhysnyts-viiskovosluzhbovytsi-obrazheni/> (дата звернення: 11.11.2024).
4. Саморегуляція українських медіа під час дії воєнного стану в Україні / За заг. ред. Л. Кузьменко, Л. Куц, М. Дворового, О. Погорелова. Київ: Комісія з журналістської етики, 2022 90 с. URL: <https://cje.org.ua/wp-content/uploads/Samorehuliatsiia-ukrai-nskykh-media-pid-chas-dii-voiennoho-stanu.pdf> (дата звернення: 11.11.2024).
5. Сексуальні захисниці черкаського художника підірвали мережу. *Провсе.ck.ua*. URL: <https://provce.ck.ua/seksualni-zahysnytsi-cherkaskoho-hudozhnyka-pidirvaly-merezhu-foto/> (дата звернення 10.11.2024).

6. Федоренко О. «Хтивий» календар журналісток «5 каналу» анонсують у продажі втретє. *Межа*. URL: <https://mezha.net/ua/mysli/khtyvyi-kalendar-zhurnalistok-5-kanalu-anonsuiut-u-prodazhi-vtretie/> (дата звернення: 11.11.2024).
7. Це жінки, які чекають на чоловіків із фронту. *Віледж*. URL: <https://www.village.com.ua/village/city/city-experience/345339-tse-zhinki-yaki-chekayut-na-cholovikiv-iz-frontu> (дата звернення: 10.11.2024).
8. Cook, R., & Weiss, C. Gender Stereotyping in the Military. *Stereotypes and Human Rights Law*. 2016. P. 175-198. URL: <https://doi.org/10.1017/9781780685458.008> (date of access: 11.11.2024).
9. Trobaugh, E.M. Women, Regardless: Understanding Gender Bias in U.S. *Military Integration*. 2018. URL: <https://ndupress.ndu.edu/Publications/Article/1411860/women-regardless-understandinggender-bias-in-us-military-integration/> (date of access: 11.11.2024).

СУЧАСНІ ТРЕНДИ МЕДІАГРАМОТНОСТІ

Тетяна Іванова,

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних комунікацій,
Маріупольський державний університет
E-mail: tv.ivanova77@gmail.com*

Валерій Іванов,

*доктор філологічних наук, професор кафедри
соціальних комунікацій Інституту журналістики,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
E-mail: ivanovv@knu.ua*

Україна вже не перший рік протистоїть гібридним загрозам, в яких інформація стала одним із головних інструментів впливу. З цього випливає ключовий виклик для нас усіх: навчитися не тільки знаходити, але й правильно інтерпретувати інформацію. Медіаграмотність – це не просто навичка, це інструмент виживання в умовах інформаційної війни, це запорука нашої національної безпеки.

В умовах повномасштабного вторгнення гостро стоїть проблема формування критичного мислення. У гібридній війни Росія широко використовує дезінформаційні та пропагандистські інструменти, тому здатність населення розпізнавати дезінформацію, навички перевірки змісту повідомлень набувають критичного значення. Медіаграмотність в Україні розвивається з 2010 р. На сьогоднішній день Україна є визнаним лідером у сфері медіаграмотності серед країн пострадянського простору.

Отже, які тренди розвитку медіаграмотності очікують нас у 2025 році? Спробуємо їх виділити.